

Historijski zbornik, god. LXI, br. 1 (246 str.) – br. 2 (480 str.), Zagreb 2008.

Već se na prvim stranicama prvoga sveska *Historijskoga zbornika* iz 2008. godine može uvidjeti da je riječ o svečanome izdanju toga eminentnog znanstvenog časopisa, izdanog u povodu njegove šezdesete obljetnice neprekinutoga izlaženja. U svojem posljednjem proslavu dosadašnji glavni urednik Ivica Prlender donio je kratki historijat svojega tridesetogodišnjeg djelovanja u *Historijskome zborniku* na različitim poslovima vezanim uz nastajanje i distribuciju *Zbornika* te desetogodišnjega uredničkog djelovanja. Isto tako izrazio je želju za još mnogo desetljeća plodnoga rada na *Historijskome zborniku* u kojima će povjesničari nastojati “na odgonetavanju složenosti njegovih odraza”.

O šezdesetogodišnjoj povijesti *Historijskoga zbornika*, časopisa Društva za hrvatsku povjesnicu, svojedobno Povijesnoga društva Hrvatske, odnosno Saveza povijesnih društava Hrvatske, pisali su Damir Agičić i Branimir Janković ističući kako je od njegova prvog sveska izdanog 1948. godine pa do 2008. tiskan šezdeset i jedan svezak na više od devetnaest tisuća stranica. Naglašeno je kako su u *Zborniku* tijekom šest desetljeća svoje radove objavljivali i nadalje ih objavljuju brojni hrvatski i strani povjesničari (iz šire regije, iz Srednje i Zapadne Europe te prostora bivšeg SSSR-a i SAD-a), a časopis je posebno otvoren znanstvenim novcima i doktorandima. *Historijski zbornik* u svojoj je strukturi donosio znanstvene članke i priloge (rubrika *Članci i rasprave*) iz svih povijesnih razdoblja (najviše vezanih uz 19. stoljeće, potom po broju članaka slijede tekstovi vezani uz srednji i rani novi vijek, zatim uz 20. stoljeće, a najmanje uz antičko razdoblje). U *Zborniku* su izlazili različiti prilozi u kojima su se kritički obrađivala povijesna vrela (rubrika *Građa*); u rubrikama *Ocjene i prikazi* te *Bilješke* donosili su se osvrti na različita izdanja s područja historiografije, a ponekad se na stranicama *Zbornika* moglo čitati o izvještajima s održanih znanstvenih skupova. Povremeno je *Historijski zbornik* objavljivao i rubriku *Diskusije* u kojoj su izlazili polemički prilozi. Stranice zbornika Uredništvo je znalo posvetiti i “zaslužnim povjesničarima” i njihovoj biobibliografiji, a u 60 godina izlaženja *Zbornika* tiskano je i 56 nekrologa o 49 povjesničara i povjesničarki. Od 1985. do 2004. u *Zborniku* je svoje mjesto imala rubrika *Iz povijesti historiografije / Historiografija*, gdje su objavljivani tekstovi koji se odnose na prošlost i trenutno stanje hrvatske i svjetske historiografije. Na mjestu glavnoga urednika časopisa *Historijski zbornik* od 1948. do 2008. bili su Jaroslav Šidak (1948. – 1975. i 1978. – 1984.), Mirjana Gross (1976. – 1977. *Šidakov zbornik*), Ivan Kampuš (1985. – 1997.), Ivica Prlender (1998. – 2007.) i Damir Agičić (od 2008.). U navedenom svesku posebna cjelina posvećena je članovima uredništva *Zbornika* (*Kronološka tablica sa članovima uredništva*, xxiii-xxv) koji su djelovali tijekom šest desetljeća njegova izlaženja.

Okosnicu istaknutog sveska čini opširna bibliografija svih radova *Historijskoga zbornika* (sv. I-LX) objavljenih u razdoblju od 1948. do 2007., raspoređenih po trima poglavljima: 1) *Članci, rasprave, građa i ostali prilozi* (3-210), 2) *Autorsko kazalo* (211-228) i 3) *Kazalo prevoditelja i autora likovnih priloga* (229-232).

Budući da je taj svečani svezak posvećen profesoru emeritusu Sveučilišta u Zagrebu dr. sc. Ivanu Kampušu, dugogodišnjemu uredniku *Historijskoga zbornika*, mentoru mnogih naraštaja današnjih povjesničara i povjesničarki, na kraju *Zbornika* prikazana je njegova biografija (233-234), a kronološkim slijedom objavljuje se bibliografija njegovih radova.

U svojoj šezdesetogodišnjoj povijesti izlaženja, usprkos brojnim usponima i padovima, *Historijski zbornik* razvio je identitet znanstvenoga časopisa važnog za povijesnu struku, u

kojemu su brojni hrvatski i svjetski povjesničari svojim znanstvenim i stručnim priložima uvelike doprinijeli razvitku hrvatske historiografije u drugoj polovici 20. stoljeća i na početku 21. stoljeća. Objavljivanje *Bibliografije* u prvomu svesku *Zbornika* iz 2008. godine važan je prinos istraživanju povijesti historiografije, ali zasigurno olakšava i pronalazak određenih povijesnih priloga onima koji žele doći do informacije o tome što je do sada u časopisu objavljeno o pojedinim povijesnim temama.

Drugi svezak *Historijskoga zbornika* iz 2008. godine donosi šest znanstvenih članaka, 18 osvrtva i prikaza, jedan historiografski prilog i dva izvještaja s nedavno održanih znanstvenih skupova, raspoređenih u četiri cjeline na 480 stranica.

U tradicionalnoj rubrici *Članci i rasprave* dva su znanstvena priloga iz razdoblja hrvatske srednjovjekovne povijesti, dok se četvero autora bavi temama iz povijesti XX. stoljeća. Hrvoje Kekez, u radu koji je kategoriziran kao prethodno priopćenje i nosi naslov *Palača građanina Giliona – imovinsko-pravna zavrzlama na zagrebačkom Gradecu na prijelazu iz 13. u 14. stoljeće (247-268)*, bavi se pitanjima imovinsko-pravnih odnosa u srednjovjekovnome Gradecu na razmeđu 13. i 14. stoljeća, vezanima uz utvrđivanje vlasništva nad palačom građanina Giliona, ali se dotiče i šire teme srednjovjekovnoga urbaniteta. Na početku autor postavlja pitanje u čijem je vlasništvu bila dotična palača koja se nalazila u rukama bana Stjepana Gut-Keleda te je li ona bila njegovo privatno ili bansko vlasništvo ili je pak pripadala njegovoj obitelji. Autor prati zbivanja i pravne odnose od početka parnice do njezina okončanja i raspleta 1332. godine, a pritom je opisao i društvene okolnosti i međusobne odnose glavnih aktera događaja te je na navedenome primjeru prikazao odnos grada i njegovih građana prema slavonskim banovima. Na temelju izvora, Kekez je opisao položaj i izgled palače, za koju zaključuje da je vjerojatno sagrađena prije završetka gradnje gradskih zidina (prije 1266.) i da je za vrijeme trajanja parnice palača bila napuštena i porušena.

O društveno-pravnoj važnosti miraza u Zadru u 14. stoljeću i utjecaju miraza na imovinski status zadarske srednjovjekovne obitelji piše Božena Glavan u znanstvenome prilogu *Miraz u Zadru u 14. stoljeću (269-288)*. U prvome dijelu donosi se analiza pravnih normi i običaja iz Zadarskoga statuta (1305.) vezanih uz pitanje miraza u Zadru u razmatranome razdoblju, dok se u drugome dijelu rada analiziraju ugovori o mirazu iz objavljenih notarskih spisa zadarskih bilježnika Henrika i Creste Tarallo, Franje Manfreda de Surdisa iz Piacenze te Andrije Petrova iz Cantua te dokumenti objavljeni u seriji *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*. Na temelju raščlambe spomenutih vrela autorica razmatra ulogu miraza u ekonomskome razvoju grada, sagledava društveno-pravni položaj žene u četrnaestostoljetnom Zadru te uspoređuje odgovaraju li primjeri iz notarskih spisa zakonskim propisima Zadarskoga statuta.

U radu naslovljenom *Hrvatska nacionalna omladina – HANAO. Prilog proučavanju djelovanja i rada hrvatskih omladinskih organizacija (289-322)* Željko Karaula obrađuje nastanak i razvitak te aktivnost dviju organizacija Hrvatske nacionalne omladine (HANAO) u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini koje su nastale u vrijeme koncentracije hrvatskih stranaka u oporbeni *Hrvatski blok*, odnosno nakon donošenja Vidovdanskoga ustava. Autor utvrđuje da su obje organizacije djelovale protiv centralističkoga uređenja Kraljevine SHS, ali su tom problemu pristupale drukčije, pri čemu su njihovi ideologijski programi, posebno prema hrvatskome nacionalnom pitanju, u jednom periodu bili potpuno suprotstavljeni. Posebno se ističe da su se obje organizacije HANAO-a u svojim aktivnostima neizravno vezivale uz neke od programa hrvatskih političkih stranaka koje su tada djelovale na političkoj sceni Kraljevine SHS.

Na temelju izvorne arhivske građe i suvremenih novinskih napisa Marica Karakaš Obradov u radu *Saveznički zračni napadi na Split i okolice i djelovanje Narodne zaštite u Splitu tijekom Drugoga svjetskoga rata* (323-349) opisuje zračne napade saveznika na Split i gradsku okolice za vrijeme Drugoga svjetskog rata iznoseći podatke o stradanjima civilnoga stanovništva te psihološkom i materijalnom stanju grada. Autorica se posebno osvrće na djelovanje Narodne zaštite na ublažavanju posljedica tih napada.

Logor Krndija 1945.-1946. godine. Pokazatelji o broju, starosnoj, rodnoj i zavičajnoj strukturi logoraša i žrtava, (351-375) naslov je rada povjesničara Vladimira Geigera, koji je, na temelju arhivske građe, objavljenih izvora i literature hrvatske i svjetske historiografije koja se bavi problematikom podunavskih Nijemaca, ukazao na stanje logora Krndije u navedenom dvogodišnjem razdoblju podastirući pritom broj, odnosno starosnu, rodnu i zavičajnu strukturu logoraša i žrtava te je donio i poimenski popis logorskih žrtava.

U radu pod naslovom *Prilozi o hrvatskoj kulturi na stranicama Politikinog zabavnika u razdoblju socijalističke Jugoslavije* (377-390) srpski povjesničar Zoran Janjetović bavi se analizom novinskih priloga o hrvatskoj kulturi, njezinim kulturnim stvarateljima i stečevinama o kojima se pisalo u srbijanskom listu za mlade *Politikin zabavnik* u razdoblju od 1952. do 1991. godine. Autor donosi statistički pregled i analizu sadržaja objavljenih priloga napominjući pritom kako list nije krio hrvatski identitet stvaralaca o kojima je pisao, ali se njih kao i kulturno-povijesnu baštinu Hrvatske promatralo iz zajedničke, jugoslavenske perspektive.

Drugu veću cjelinu toga sveska *Historijskoga zbornika* čini rubrika pod nazivom *Iz povijesti historiografije* u kojoj je objavljen znanstveni članak autorice Magdalene Najbar-Agičić pod naslovom *Osnivanje i prve godine djelovanja Povijesnoga društva Hrvatske (1947-1955)* (393-421). Autorica opisuje osnutak i prvih osam godina djelatnosti najstarije hrvatske povjesničarske udruge, pri čemu se služi arhivskom građom Povijesnoga društva Hrvatske koja je nedavno pronađena u Arhivu Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Autorica je razložila u kojim je okolnostima društvo nastalo te s kojim se poteškoćama i problemima suočavalo i na koji ih je način rješavalo.

U trećoj cjelini *Historijskoga zbornika*, u okviru rubrike *Ocjene i prikazi* (425-468), prikazano je osamnaest naslova hrvatske i strane historiografije. Posljednju cjelinu čine izvještaji s nedavno održanih znanstvenih skupova (471-480). Branimir Janković osvrnuo se na rad III. kongresa hrvatskih povjesničara održanoga u Splitu i Supetru od 1. do 5. listopada 2008. godine, dok je Hrvoje Petrić donio izvještaj sa znanstvenoga skupa "Žene u povijesti Koprivnice" održanoga u Koprivnici 1. prosinca 2007. godine.

Sadržaji oba sveska *Historijskoga zbornika* iz 2008. godine još su jednom potvrdili da je riječ o renomiranom znanstvenom časopisu iz područja povijesne znanosti u kojemu su predstavljani radovi priznatih hrvatskih i stranih povjesničara iz razdoblja od srednjega vijeka do dvadesetoga stoljeća. Uz izvorne znanstvene priloge, koji svojom vrijednošću uvelike doprinose daljnjem razvitku hrvatske historiografije, u drugom svesku *Historijskoga zbornika* zastupljeni su i vrijedni prikazi najnovijih dometa hrvatske i strane historiografije te izvještaji s održanih znanstvenih skupova povjesničara na kojima su razmijenjena brojna iskustva u radu povjesničara. Stoga su i ova dva prikazana broja *Zbornika* na visokoj znanstvenoj i stručnoj razini, kako i priliči časopisu s više od pola stoljeća dugom tradicijom izlaženja.

Zrinka Novak